

הנבחנים נדרשו לענות על שתיים מהשאלות 10-17 :

קבוצה שנייה

שאלה מספר 10 – "אודיסאה" / הומרוס

- פרק 23 הוא שיאו של האפוס "האודיסאה". פרק זה מתאר את המפגש המיוחל בין אודיסאוס לבין פנלופי לאחר עשרים שנה.
- האפוס "האודיסאה" הוא המשכו של האפוס "האליאדה", והוא מתאר את מסעו של אודיסאוס הביתה אחרי מלחמת טרויה.
- שתי נשים מקבלות את אודיסאוס בשובו, האחת, אאוריקלאה האומנת שגידלה אותו ואת בנו טלמאכוס, השנייה, פנלופי אשתו, הנאמנה בנשים.
- אאוריקלאה, מזהה את אודיסאוס עוד קודם לכן בזכות הצלקת ברגלו. היא בטוחה בזהותו, כמי שגדלה אותו. נאמנותה מקנה לה את הזכות להיות המבשרת לפנלופי על שיבתו.
- פנלופי, שחיכתה בנאמנות לבעלה האהוב עשרים שנה, לא ממהרת להשתכנע וליפול לזרועותיו. היא אישה חכמה וחוששת שמא האלים טומנים לה פח. חשדנותה של פנלופי יוצרת את ההשהיה של המפגש המיוחל ומניעה את העלילה בפרק זה.
- על הנבחן לתאר את עיקשותה של פנלופי מול בנה טלמאכוס ומול אודיסאוס, את מבחן המיטה והאיחוד המיוחל.

שאלה מספר 11 – "דון קיחוטה" / סרוונטס

- בהשפעת ספרות האבירים מנסה דון קיחוטה לכפות את עולם הדמיון על המציאות, והדבר מעוות את תפיסת המציאות שלו.
- מצויד באידיאלים שאבד עליהם הכלח מבקש האביר בעל דמות היגון לתקן את העולם.
- סנצ'ו פאנסה, נושא כליו הנאמן מציאותי ומפוכח, מנסה להאיר את עיניו, ועל דרך הניגוד מסייע להבנת תפיסתו של אדונו. למרות זאת הוא מתייחס אליו בכבוד ומשתף פעולה עם שיגיונותיו.
- על הנבחן לבסס דברים אלה על פי פרק ח' - ההרפתקה עם טחנות הרוח, או ההרפתקה עם הנזירים הבנדיקטים או שתיהן.
- על הנבחן לבסס דברים אלה על פי פרק ע"ד שם מתפכח דון קיחוטה התפכחות טראגית וחלופת התפקידים בינו לבין סאנצ'ו הנאמן מעצימה את משמעות היצירה.

שאלה מספר 12 – "פרדה" / אלזה לסקר-שילר

- השיר "פרידה" מאת אלזה לסקר-שילר הוא שיר אקספרסיוניסטי, שעיקרו ביטוי רגשות עזים.
- הדוברת מתארת ציפייה כואבת לגבר שלא מגיע. בסיום מתברר שהפרידה היא מהציפייה ולא מהגבר.
- רגשותיה הקיצוניים של הדוברת מושלכים על העולם החיצוני.
- על הנבחן לתאר את תחושותיה המעצבות את תפיסת המציאות לאורך כול השיר דרך התמונות המטפוריות.
- על הנבחן להתייחס למבנה המעגלי המדגיש את הקשר בין העולם הפנימי ותפיסת הממשות.

שאלה מספר 14 – "סונט 130" / ויליאם שקספיר

- סונט 130 הוא שיר אהבה ל"גבירה השחורה", שהיא ארצית, אנושית וחושנית.
- בשתי השורות האחרונות, בקופלט, יש תפנית מפתיעה. מתברר שחוסר ההתאמה של האהובה השקספירית לאהובה הקלסית אינו משחק לרעתה אלא להיפך מאדיר אותה: "ועם כל זאת יקרה לי עד אין חקר/ מכל אישה שנמשלה לשקר". מה שנדמה כלעג לאהובה שאינה עומדת במדדי היופי המקובלים מתברר כלעג לאידיאל היופי השולט, וכאהבה אמיתית של הדובר לגבירתו.
- הסונט השקספירי הוא פרודיה על הסונט הפטררקי.
- על הנבחן להראות כיצד בא לידי ביטוי הלעג לאהובה לאורך שלושת המרובעים (קווארטטים).
- על הנבחן להסביר כיצד הקופלט הופך את משמעות השיר.
- על הנבחן לנתח את המבנה הדיאלקטי של הסונט, המדגיש את ההיפוך במשמעות.

פרק שני – נושאים בין – ז'אנריים

ענה על שתי שאלות, כל אחת בנושא בין-ז'אנרי אחר

להיות יהודי, להיות ישראלי: קולות וזהויות

שאלה מספר 18

ביצירות רבות משמשת התקופה רקע לעלילה ומשפיעה על תפיסת העולם של הדמויות ועל היחסים ביניהן.

על הנבחן לפתוח במבוא לנושא.

רומן – "ארבעה בתים וגעגוע" / אשכול נבו

- ברומן "ארבעה בתים וגעגוע", רצח רבין וסדרת הפיגועים, בעקבות הסכמי אוסלו בסוף שנת 1995 ותחילת שנת 1996 משמשים כרקע לעלילה.
- תקופה מתוחה זו מפלגת ומשסעת את החברה הישראלית ומעוררת מתחים גם במישור האישי.
- ברומן נפרשים סיפורים אישיים שבהם מערכות יחסים בין בני המשפחה עוברות משברים. בני המשפחה מצליחים להתגבר על הקלקול ולהגיע לתיקון ולפיוס.
- ארבעת הבתים ברומן מטונימיים לחברה הישראלית. בתוך כך התיקון בבית הפרטי מנסח תקווה לגבי הפיוס בבית הלאומי.
- הדמויות הפועלות ברומן מייצגות קבוצות בחברה הישראלית:
 - נועה ועמיר, מודי, דוד: הצעירים, הישראלים החדשים.
 - משה וסימה: דור הבנים המזרחי.
 - אברם וגינה: דור האבות המזרחי.
 - ראובן, נחמה ויותם: משפחת השכול.
 - צאדק: הפלשתינים שגורשו מבתיהם ב-1948.
- הדמויות שונות בהשתייכותן החברתית אך מאוחדות על ידי הגעגוע. כל אחת מהדמויות מאופיינת בגעגוע לבית – בית במשמעות של עוגן נצחי, קשר, ביטחון ותחושת שייכות.
- הדמויות מאפיינות באופן מטונימי את הנרטיבים השונים בחברה הישראלית.
- עקרון יסוד ברומן הוא הפעפוע. בין הדמויות קיימים קשרי גומלין וזרימה המשפיעים על תחושת הזהות הלאומית והאישית שלהם. הפעפוע בא לידי ביטוי סמלי בפתח בקיר.

סיפור קצר – "בתחילת קיץ 1970" / א.ב. יהושע

- בסיפור "בתחילת קיץ 1970" מאת א.ב. יהושע מוצגת תקופת מלחמת ההתשה המשמשת כרקע לעלילה.
- תקופה זו משפיעה על תפיסת העולם של האב הזקן. בעקבות המלחמה חווה האב הזקן תהליך של התפכחות. הוא מתפכח מערך המלחמה כדרך חיים. המלחמה משפיעה על מערכת היחסים בין האב ובנו. היא מפרידה בין האב הזקן לבין בנו.
- הבן והאב הזקן מייצגים קבוצות בחברה הישראלית: האב מייצג את דור האבות המייסדים והבן את דור הבנים.
- על הנבחן לפרט את שלושת מעגלי הבדידות ולהתייחס לתהליך ההתפכחות שעובר האב הזקן.
- על הנבחן לתאר את העימותים בין האב הזקן והבן כמו גם לביקורת הישירה אותה מנסח הבן.

סיפור קצר – "ארץ התפוזים העצובים" / ע'סאן כנפאני

- בסיפור "ארץ התפוזים העצובים" לכנפאני מוצגת מלחמת העצמאות, שנת 1948 מנקודת המבט הפלשתינית.
- עבור הפלשתיני זאת חווית העקירה של העם הפלשתיני מאדמת המולדת והיא מכונה "הנכבה", האסון.
- חוויה זו היא הרקע לעלילה.
- הגירוש מארץ התפוזים השפיע על תפיסת העולם של האב, על מצבו הנפשי וערער את הלכידות המשפחתית. הגירוש מארץ התפוזים כונן זהות של פליט והאיץ את תהליך התבגרותו של המספר.
- על הנבחן לפרט את עלילת הסיפור ולהתעכב על מוטיב התפוזים.

סיפור קצר – "העד" / שולמית הראבן

- הסיפור "העד" מאת שולמית הראבן מתרחש בשנת 1940, כעשרה חודשים לאחר פרוץ מלחמת העולם השנייה.
- במרכז הסיפור דמותו של שלומק, הנער היתום, הפליט, שמגיע לבית הספר החקלאי בארץ.
- המפגש בין שלומק לבין יותם המחנך וילדי הכיתה משפיע על תפיסת עולמו. בניסיונו להתערות בארץ עוטה על עצמו שלומק את הזהות הצברית כמבין שעליו לשתוק – "כאן אסור לדבר" הוא אומר לרותה היועצת.
- בלילות הוא כותב את עדותו ומבקש להנציח את זהותו האחרת, כנער יהודי-פולני שהוריו ושני אחיו נרצחו בשואה.

- זהו סיפור ווידוי של יותם, המחנך בבית הספר החקלאי. הוא מתוודה שלושים וחמש שנים מאוחר יותר על כישלונו בניסיון לילד מחדש את שלומק.
- יותם, שמעיד על עצמו בראשית הסיפור שהוא אדם רגיש, נותר אטום ולא מודע גם שלושים וחמש שנים לאחר ההתרחשויות.
- העמדה היהירה הפנאטית מאירה את האתוס הציוני, את מיתוס הצבר ואת מדיניות כור ההיתוך באור אירוני ביקורתי.

שיר – "אני רוצה למות על מיטתי" / יהודה עמיחי

- השיר "אני רוצה למות על מיטתי" מאת עמיחי נכתב בראשית שנות החמישים. המלחמה השפיעה על תפיסת המציאות של הדובר. הוא מבין מה גדול המחיר שגובה המלחמה, הוא קורא תיגר על הלוחמנות כערך ומנסח אמירה בשבח "הנורמאליות".
- המלה "אבל" החוזרת לפני השורה: "אני רוצה למות במיטתי", מדגישה את אופיו של השיר כשיר מחאה.
- בניגוד לעמדה השולטת, הדובר תובע להעמיד את ערך החיים מעל ערכים אחרים. קולו הוא קול יחידי, יוצא נגד הקונצנוס: "כבר לא אכפת לי למות ביחידותי".
- על הנבחן לפרט את כל בתי השיר.

שיר – "תל אביב 1935" / לאה גולדברג

- ברקע השיר "תל אביב 1935" עומדת תקופת העלייה החמישית.
- יהודים רבים עלו לארץ, אך התגעגעו למולדת הישנה והתקשו להתאקלם במולדת החדשה.
- המפגש עם הארץ, על אקלימה השונה, נופיה האחרים, השפיע על תפיסת העולם של המהגר ויצר זהות שסועה שבמרכזה כאב שתי המולדות.
- על הנבחן לפרט את רצף התמונות בשיר.

שיר – "אל ארצי" / רחל

- השיר "אל ארצי" מאת רחל נכתב על רקע העלייה השנייה והשלישית. המפגש עם המולדת החדשה השפיע על תפיסת העולם של הדוברת שמרגישה שנולדה מחדש עם עלייתה לארץ.
- מטפורת האם-בת ממחישה את אופי מערכת היחסים בינה ובין המולדת, ארץ ישראל. זו מערכת יחסים של אהבה אינטימית, של שותפות גורל עד כדי הקרבה עצמית.
- על הנבחן לפרט את כל בתי השיר.

שאלה מספר 19

ביצירות רבות בא לידי ביטוי המתח בין השאיפה לגבש זהות אישית אינדיבידואלית ובין הרצון להיות חלק מן החברה הישראלית. מתח זה מעצב את הזהות הישראלית.

על הנבחן לפתוח במבוא על הנושא.

רומן – "ארבעה בתים וגעגוע" / אשכול נבו

- הרומן "ארבעה בתים וגעגוע" מאת אשכול נבו מתאר את ישראל באמצע שנות התשעים. בשנים אלה בולטת במיוחד השאיפה לגבש זהות אישית-אינדיבידואלית וההתרחקות מהערכים הלאומיים.
- האירועים הפוקדים את החברה הישראלית, רצח רבין והפיגועים מחוללים מתח בין הזהות האישית לבין הזהות הלאומית. הגעגוע, הרגש המשותף לכל הדמויות, מגדיר את הזהות האישית והלאומית ומבטא את המתח ביניהן.
- על הנבחן לבסס את הדברים באמצעות דוגמאות מכל בית ובית ברומן.
- בית זכיאן – המתח בין הזהות האישית לערכים הלאומיים מתבטא באמצעות המתח בין דתיים וחילוניים.
- עמיר ונועה – המתח בין זהות אישית לערכים לאומיים מתבטא בפעפוע של האירועים הלאומיים, רצח רבין והפיגועים, לחייהם האישיים. הרצון לבסס את זהותם האישית בא לידי ביטוי בלימודי הפסיכולוגיה והצילום והמחשבה ללמוד בחו"ל.
- מודי מבטא מתח זה בטיילות מחד גיסא ובגעגוע לארץ מאידך גיסא.
- משפחתו של יותם – השכול הנורא כמחולל את המתח בין הזהות האישית לבין הערכים של החברה הישראלית עד הכרעה במתח זה בבחירה לעזוב את הארץ.
- צאדק – זהותו הפלשתינית ועמדתו האמביוולנטית כלפי החברה הישראלית הם שמייצגים מתח זה.

סיפור קצר – "העד" / שולמית הראבן

- בסיפור "העד" מאת שולמית הראבן מתבטא המתח בין השאיפה לגבש זהות אישית לבין הרצון להיות חלק מהחברה הישראלית בדמותו של שלומק, הנער הפליט.
- שלומק, תחת חסותו של יותם המחנך בבית הספר החקלאי, עוטה על עצמו את הזהות הישראלית הצברית, כמבקש להיות חלק מהחברה הישראלית מצד אחד, אך מצד שני הוא לא רוצה לוותר על זהותו הגלותית כפליט, שכל משפחתו נרצחה על ידי הנאצים.
- מתח מרכזי זה מניע את עלילת הסיפור ובונה את משמעותו כסיפור על המתח בין שואה לתקומה, כסיפור שמשמיע את הנרטיב של ניצולי השואה שהושתק.

- יש לבסס את התשובה על דמויותיהם של יותם ושלומק.
- יותם – מחנך בבית הספר החקלאי בשנת 1940, רואה בערכים הציוניים את הדבר החשוב ביותר, מעצב דור חדש של צברים "יפי הבלורית והתואר". הוא מבקש לילד מחדש את שלומק הפליט.
- יותם מייצג את האידיאולוגיה הציונית ואת מדיניות כור ההיתוך.
- שלומק, נער יתום. חוזה ברצח הוריו ושני אחיו על ידי הנאצים, מגיע לארץ, "לחוף מבטחים" ונאלץ להיאבק על זהותו.
- בסיפור ביקורת על יותם והאתוס הציוני אותו הוא מייצג.

שיר – "תל-אביב 1935" / לאה גולדברג

- בשיר "תל-אביב 1935" מאת לאה גולדברג בא לידי ביטוי המתח בין השאיפה לגבש זהות אישית לבין הרצון להיות חלק מהחברה הישראלית ולאמץ את ערכיה באמצעות כאב שתי המולדות.
- במרכז השיר חווית ההגירה. מצד אחד מרגישה הדוברת בשיר כמו קולומבוס, היא מגלה ארץ חדשה, מצד שני היא מתגעגעת למולדת הישנה.
- לאורך השיר היא מתארת תחושות של זרות וניכור למולדת החדשה – "כאן".
- לאה גולדברג מבטאת בשיר זה עמדה שונה מהתביעה שעמדה בבסיס הציונות לשלול את הגלות. היא לא מוכנה להתכחש למולדת האחרת, לזיכרונות, לחיים השלמים שהותירו המהגרים מאחוריהם ורואה בהם חלק בלתי נפרד מהזהות האישית.
- על הנבחן לפרט את הדברים ברצף הדוגמאות בשיר.

שיר – "אני רוצה למות על מיטתי" / יהודה עמיחי

- בשיר "אני רוצה למות על מיטתי" מאת יהודה עמיחי מתבטאת השאיפה לגבש זהות אישית בעמדת המחאה של הדובר.
- בראשית שנות החמישים, בניגוד לקונצנזוס המיוצג על ידי המיתוס "טוב למות בעד ארצנו", מבקש הדובר למות על מיטתו.
- הדובר שלחם ואיבד את חבריו בקרב קורא להעמיד את ערך החיים בראש סולם הערכים ולא את ערך הגבורה שעמד בבסיס האתוס הציוני.
- הוא מבקש "לרהט את לוע האריה", לחיות חיים נורמאליים, גם אם ימות יחידי, ולא יהיה חלק מהקונצנזוס, מהחברה הישראלית וערכיה.
- על הנבחן לפרט את הדברים באמצעות רצף דוגמאות מהשיר.

מדרש – "אשתו של עקיבא"

- במדרש "אשתו של עקיבא", האישה מורדת במוסכמות, נאבקת בסמכות אביה, מציעה נישואין לגבר ושולחת אותו ללמוד תורה.
- קריאה עם המגמות של הטקסט מאדירה את המרד הנשי המונע מתוך אהבה התורה. קריאה חתרנית תחשוף את המניפולציה ותציג את האישה כנכנעת למוסכמות. היא מצניעה את עצמה, מסתפקת במקום השני, מממשת את עצמה דרך הצלחת בעלה.
- על הנבחן להסביר מהו מדרש.
- על הנבחן לבסס את דבריו באמצעות העלילה ואפיון הדמויות.

שיר – "פורטרט של אישה" / א. ראב

- בקריאה ראשונה של השיר "פורטרט של אישה" מאת א. ראב נדמה שמוצגת אישה קרבן. זאת לאור הקביעה שהיות אישה עם גבר זו אמת בסיסית שמגדירה את נשיותה, ולאור סדרת הפעלים שמכוונים ליחסי הכוחות הפטריארכליים.
- סדרת הדימויים בשיר חושפת את המניפולציה ומתארת מערכת יחסים שוויונית שקוראת תיגר על יחסי כוח ועל מוסכמות חברתיות המנסחות עליונות גברית.
- על הנבחן לפרט את שלושת הדימויים ולהתייחס לאמירה "ראשית חכמה".

שיר – "סינדרלה במטבח" / ד. רביקוביץ

- בשיר "סינדרלה במטבח" מאת ד. רביקוביץ מוצגת דמות אישה המורדת במוסכמות. יש לה את חירות הדעת, היא רוצה לפרוץ את גבולות המטבח ולממש את עצמה בעולם הרחב.
- היא אינה מחכה לגבר שיגאל אותה ואינה מחפשת לממש את עצמה כאובייקט מיני. אך, בסופו של דבר, היא מוותרת ונרדמת. היא נשארת במטבח. המרד אינו מבשיל לכלל עשייה והדבר מבטא את הקושי לעבור מההלכה למעשה.
- על הנבחן לתאר את ההתרחשות בשיר ולהתייחס לתשתית האגדתית ולדרכי העיצוב.